

Aves

BIOLOGI A PÅ NETKURS

Vad är en fågel?

- Urfågeln (Archeopteryx), 150 miljoner år gammalt fossil, ser ut som ett mellanting mellan flygdinosaurie och fågel; har litet bröstben utan kam och lång svans, glidflygare

- Fåglar är extremt anpassade till flygning: lufthål i skelettben, stor bäryta, kraftiga vingmuskler och bröstkam, spolformade kroppar
- Hög ämnesomsättning, jämnvarma (40 °C), "dubbel- andning med luftsäckar från lungorna
- Har fjädrar , lägger ägg med skal

Näbb och klor

- En mycket artrik och mångformig djurgrupp
- Näbbar och fötter varierar starkt i utformning beroende på vilken föda och vilket levnadssätt fågelartern har
- Näbben ersätter tänder och andra mundelar, vilket gör att fågeln aldrig kan tugga; maten lagras i krävan och "tuggas" av muskelmagen (som har broskkammare på insidan som "tänder")
- Den kloförsedda foten styrs genom ett sinnrikt system av sensorer och hävstångar av muskler under fjäderdräkten ovanför – och är därför relativt okänslig för kyla och mekanisk åverkan

Skelettet

- Är ett ryggradsdjur, har ofta många halskotor, en kraftig bröstorg med en ett mycket kraftigt bröstben (fäste för flygmuskulerna), kraftigt utvecklade (av flera ben ihopsmält) höftben, och ingen egentlig svans
- Vingpennorna sprids ut bakåt från arm och finger
- Även övernåbben kan öppnas (uppåt) vilket ger ett mycket stort gap
- Automatisk låsmekanism för klorna när en fågel sätter sig (och böjer benet en aning) – vilket gör att den kan sitta utan att spänna muskulerna

Fåglarnas fysiologi

- Synen dominerar
- Hörseln kan också vara betydelsefull, t.ex. hos ugglor
- Dåligt utvecklat luktsinne
- Hjärtat proportionsvis dubbelt så stort än hos däggdjur, har högre puls och dessutom ett effektivare hemoglobin
- Saknar urinblåsa; urinen går direkt till kloaken där den koncentreras och avges tillsammans med fast avföring från tarmen
- Luft andas först in i lungorna, sedan vidare ut i luftsäckar, därefter tillbaka genom lungorna och slutligen ut – dubbelverkande andning

Speciella anpassningar

- Havsfåglar avger saltöverskott från speciella körtlar som mynnar på näbbens ovansida
- Vissa fågelarter kan betraktas som "luftplankton" – de är på vingarna året runt och tar mark enbart för fortplantning, t.ex. seglare, stormfåglar, liror, petreller
- Andra fågelarter jagar fisk under vattnet, i vissa fall ner till 30 meters djur; pingviner, alkor, sulor, skarvar

Ratiterna

- Saknar flygförmåga (och därmed även utvecklad bröstkam). Strutsen är världens största fågel.
- Emu – enbart Australien
- Nanduer – enbart Sydamerika (söder om ekvatorn och öster om Anderna)
- Kivier – enbart Nya Zeeland
- Struts – enbart afrikanska savanner
- Kasuarer – enbart Nya Guinea

Pingviner och alkor

- Helt anpassade till vattenliv, jagar fisk under vattnet, bildar ofta stora kolonier på avskilda platser för fortplantning
- XX pingvinarter, alla kring Antarktis, den nordligaste arten är Galapagospingvinen (ekvatorn)
- 22 arter alkor, alla kring Arktis, den sydligaste arten ner till Spanien; lunnefågel, sillgrissla
- Alkorna är små och goda flygare, till skillnad från pingvinerna som är större och saknar flygförmåga

Måsfåglar

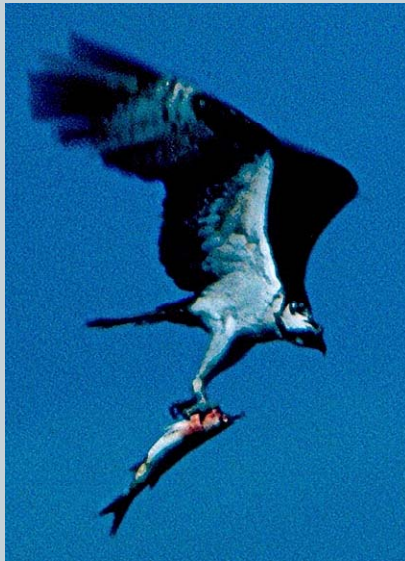

- 95 arter i 5 släkten
- Fiskätande; kustområden och ibland även sjöar
- Trutar; gråtrut, havstrut
- Måsar; fiskmå, skratmå
- Labbar; fjällabb
- Tärnor; fisktärna

Rovfåglar

- Har karaktäristisk rovnäbb, 286 arter i 80 släkten
- Örnar; kungsörn, havsörn
- Vråkar; ormvråk, bivråk
- Hökar; duvhök, sparvhök
- Falkar; tornfalk, slagfalk
- Kärrhökar; blå kärrhök
- Fiskgjuse

Vadare

- Har mer eller mindre långa ben, och mer eller mindre långa, smala näbbar
- Småsnäppor; mosnäppa,
- Storsnäppor; brushane, rödbena
- Pipare; ljungpipare, strandpipare
- Hägrar; gråhäger, egretthäger, natthäger
- Storkar; vit stork, maraboustork
- Rördrommar

Storkar

- 50 arter i 25 släkten
- Storkar: vit stork, maraboustork
- Skedstorkar: rosa skedstork
- Ibisar: helig ibis

Pipare och snäppor

- 153 arter i 33 släkten
- Pipare: tofsvipa, ljungpipare
- Snäppor; storspov, drillsnäppa

Andfåglar

- Våtmarksfåglar som har simhud mellan tårna och bred näbb, 149 arter i 41 släkten
- Indelas i svanar, gäss och änder
- Knölsvan och sångsvan
- Grågås och kanadagås

- Dykänder förvinner helt under ytan, och kommer upp en bit bort; knipa, vigg
- Simänder "dippar" och har kvar stjärten pekandes rätt upp när fågeln betar under vattenytan; gräsand, kricka

Hönsfåglar

- 263 arter i 74 släkten
- Skogshöns: tjäder, orre, järpe, dalripa
- Kalkoner
- Fasaner
- Pärlhöns

Duvor, papegojor och gökar

- Duvor: 300 arter i 42 släkten, oftast diskret färgade, kuttrande och tutande läten, vegetarianer; ringduva, turkduva

- Papegojor: 328 arter i 77 släkten, många arter färggranna och med högljudda skrik, kraftig näbb med spets
- Gökar: 127 arter i 28 släkten, lätena är enkla flöjtanden, visslingar eller galanden, en del arter lägger sina ägg hos andra fåglar (parasitiska); gök

Ugglor

- 133 arter i 24 släkten
- Bara 3 % av fåglarna är nattaktiva
- Ugglor är nattens rovfåglar
- Typiska ugglor har runda ansikten, upprätt hållning, framåtriktade ögon omgivna av radiellt pladerade fjädrar m.m.
- Pärluggla

Tranor och rallar

- 143 arter i 46 släkten
- Tranor: trana
- Rallar: vattenrall, sothöna, rörhöna kornknarr

Tättingar

- "Småfåglar"; sparvar, finkar, sångare